

NŐK

FEMINISTA FOLYOIRAT

Megjelenik egyelőre minden hó 5-én :: ::

Ára 20 fillér

Előfizetési ára: egész évre 5, félévre 2:50 K

Nők napja.

Soha több okuk nem volt a világ asszonyainak arra, hogy minden erejüket egyesítve, minden faji, nemzetiségi és osztálykülönbséget félretéve, megbonthatatlan szolidaritásukat erős fal gyanánt állítsák szembe mindazokkal a romboló ösztönökkel, amelyek hatása alatt a férfiak emberi szolidaritása halálos veszedelemben forog,

Ezért most inkább, mint valaha, minden ország összes asszonyainak napja volt március 26-ika, ha mindjárt a szociáldemokrata párt asszonyainak határozatából ugyané párt ünnepelte is minden országban.

De ugyanezért lesz minden asszonynak szomorú ünnepnapja április 29-e mindenütt, ahol öntudatos, gondolkozó, testvéreikkel solidáris nők átérzik a múlt évben tartott hágai nőkongresszus nagy történelmi jelentőségét.

Ha semmi egyéb sem történt volna ott, mint hogy a világháború kellő közepén komoly, baráti megbeszélést folytattak egymással az emberiség anyái; hogy áthatva attól a nagy felelősségtől, amely őket, mint az élet forrását terheli, közös munkára gyűltek össze a hadviselő, valamint a semleges európai államokból és az amerikai Unióból: már evvel is tettek volna mindazon, amire a nemzetközi férfiszervezetek e téren képesek voltak.

De komoly munkájuknak ezenfelül két jelentős eredménye volt:

egyrészt küldöttségek útján szólították fel a hadviselő államok kormányait a szörnyű vérontás megszüntetésére, a semleges kormányokat a békeközvetítésre;

másrészt pontos szervezeti szabályokat állapítottak meg oly célból, hogy valamennyi ország asszonyai előkészítsék a közvéleményt arra, hogy a békekötés idején hatalmas asszonytömegek képviselői gyakorolhassanak kongresszusuk útján hathatós befolyást a béke föltételeire.

Az anyai ösztön az élők egész világában a jövő nemzedék érdekeit szolgálja; az emberi anya az emberiség mai szörnyű kataklizmájában saját egyéni sorsát megpecsételve látja: ránézve elveszett az igazi boldogság perspektívája, hiszen siratja mindazokat, akikért élt, dolgozott, aggódott. De nem tud annyira úrrá lenni fölötté a kétségbeesés, hogy gyermekei és unokái számára jobb sorsot ne akarjon biztosítani. Ez a jobb sors pedig csak úgy lehetséges, ha a jövő nemzedék boldogságát nem fenyegetik a revanche, a chauvinizmus, a faji, nemzetiségi és felekezeti gyűlölet orvátadásai; ha a békekötés igazságos és racionális feltételei lecsendesítik ezeket az ember belső lényében rejtőző ellenségeket.

Ezért tekintjük a nők napjának április 29-ét, amelyet az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának kezdeményezésére megünnepelnek remélhetőleg mindenütt, ahol a nők komolyan szívükön viselik az emberiség jövővendő sorsát.

Ha van valami, ami fentartja ma bennünk az emberiségbe vetett hitet: az a remény az, hogy a háború után kényszerűségből fogják belevonni a nőket a közélet minden ügyének elintézésébe, az ő befolyásuk pedig lehetlenné fogja tenni az állam legnagyobb kincsének: az emberanyagnak mesterséges pusztítását.

Ne áldozzuk fel a gyermeket!

A magyar képviselőház tagjainak figyelmébe.

Keir Hardie élete utolsó évében is erélyesen tiltakozott az angol képviselőházban az ellen, hogy mezőgazdasági munkára gyermekeket alkalmazzanak. Maradandó becsű érvelésének főbb pontjai ezek:

»Minden 5-14 év közötti gyermeknek forma szerint joga van a nyilvános iskolában szerzhető műveltségre. A mezőgazdasági vidékeken állandó harc dúlt mindenkor azok között, akik 14 éven túl is biztosítani kívánják a gyermekek taníttatását, és a gyermekek olcsó munkáját áhító földbirtokosok között. Ugy látszik, mintha most ez utóbbiak kerekednének fölül és mintha a kormány is helyeselné álláspontjukat. Ez nagyon komollyá teszi a helyzetet.

Röviden felsorolhatom oly esetek egész sorát, amelyekben az iskolai hatóság megengedte a törvény megszegését. Miss Susan Lawrence az iskolai hatósághoz benyújtott panaszában 4 olyan kerületet említ, amelyben már 11 éves fiukat alkalmazzanak ideiglenesen mezőgazdasági munkára. Hampshireben az iskolaszéki elnök indítványozta, hogy az iskolakerület ne büntessék, ha a szülők kívánságára mezőgazdasági munkát végez a 12 éves gyermek, Oxfordshireben az iskolaszék megkereste a hatóságot, hogy 13 éves gyermekeket mentsen fel az iskola látogatása alól; a válasz az volt, hogy nem kell külön rendelkezés; az iskolaszéknek meg van az a discretionalis joga, hogy »szemet hunyjon« és ne üldözze az iskolakerületet. Nyugati Sussexben több mint 100 olyan gyermek dolgozik, aki még nincsen 12 éves.

De az ipari kerületekben is dívik a megalkuvás. Darlestoneban kérvény érkezett az iskolaszékhez, hogy mentse fel a 13 éves gyermekeket az iskola látogatása alól. Ezt Staffordshire iskolaszéke is kész volt megtenni, noha a szakszervezet tiltakozott ellene és kijelentette, hogy nincs hiány felnőtt munkásokban és hogy a munka meghaladja a gyermekek testi erejét.

A helyzet tehát az, hogy a gyermekek védelmére hozott törvények semmivé lesznek a gyakorlatban; még pedig bebizonyíthatóan nem azért, mert a gyermekmunkára szükség van, hanem általában azért, hogy a tanulatlan, bérnyomó munkát fentartsák a mezőgazdasági kerületekben.

Egy idézettel bizonyíthatom, hogy a kormány pártolja ezt az igyekezetet. Bathurst képviselő egy beszédében azt kérdezte: »Lehetséges-e, hogy ha a helyi hatóságok így járnak el, a közoktatásügyi kormány nem érezteti velük elégedetlenségét? A miniszterelnök, aki már előbb kijelentette, hogy a helyi hatóságok helyesen kezelik az ügyet, azt felelte: »Igenis, képviselő úr.«

Nagy a veszedelem, hogy ha a háború alatt megengedjük a gyermekek elvonását az iskolától, az nem fog megszűnni a háború után sem. Mindig nehéz reformokat keresztülvinni; de még sokkal nehezebb visszaállítani a már életbelépett reformokat, ha

egyszer elejtették azokat. A kenti gazdák egyik ülésén az az érv hangzott fel a 12 éves gyermekek munkára alkalmazásának követelése mellett, hogy túlságos műveltség árt a munkásoknak. Sokan azok közül, akik most a gyermekmunka mellett kardoskodnak, abban a reményben teszik ezt, hogy a nevelésügyi törvények felfüggesztése állandósul és biztosítja számukra az olcsó munkaerő forrását.

Milyen reformokat kellene hát életbeléptetni, hogy a néhány mezőgazdasági kerületben kétségtelenül hiányzó munkaerő pótoltsék, de a mezőgazdasági munkások munkafeltételei iájlandóan javuljanak? Első sorban magasabb munkabérek szükségesek. Figyelemreméltó jelenség, hogy minél északibb területről van szó, annál inkább megszűnik az a törekvés, hogy a földbirtok megművelésére gyermekmunkát használjanak fel; dél felé ellenben folyton növekszik a kereslet a gyermekmunka terén. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy Skóciában és Anglia északi részében a munkabér csaknem kétszerese annak, amelyben a déli kerületek mezőgazdasági munkása részesül, nem nehéz megmagyarázni e jelenség okát.

Követeléseink ezek:

1. törvényben állapíttassék meg a megélhetést biztosító legkisebb munkabér;

2. gondoskodni kell megfelelő lakóházakról a mezőgazdasági munkások számára. Nem tehető fel, hogy a mezei munkások beérik majd jövőben azokkal az életfeltételekkel, amelyekkel a múltban meg kellett elégedniök.

Nem tudom, pártunk összes tagjai egyetérteneke velem abban, amit a nők munkájáról kívánok mondani. Visszagondolva Skóciára, emlékszem saját édes anyámra, aki gazdasági cseléd volt és asszonykorábari, gyermekei mellett is sokszor dolgozott. Láttam olyan mezei munkát végezni, amelyet nem is nagyon óhajtának nőkkel végeztetni; de hiszen vannak a gazdasági munkának könnyebb és tisztább ágai, amelyek némi intelligenciát igényelnek: fejes, tejkezelés, vajkészítés és sok más, amelyet a nők nagyon könnyen végezhetnek. De a városban nevelkedett átlag-nő elvesztette ösztönszerű kapcsolatát a természettel, a gazdasági étellel.

A mezei munkások sorsának javítása új birtokpolitikát is követel; nem engedhetjük, hogy a földet fölláldozzák és munkáikat elnyomják azért, mert a magántulajdon ősi hagyományát fenn akarják tartani. Csak szövetkezeti alapon kezelt közös birtokok fogják a mezőgazdasági kérdést megoldani; de ez nem a pillanat kérdése.

Tiltakozunk a gyermek feláldozása ellen. A kormánynak szigorúan kell a mezőgazdasági kerületekben is ellenőriznie az iskolakötelezettség betartását. A mezei munkás gyermekének ugyanolyan alkalmat kell szolgáltatni a művelődésre, mint a nagyvárosi gyermeknek. Bízom benne, hogy a kormány nem fog »szemet hunyni«, hanem utasítja egész Anglia összes tanügyi hatóságait, hogy az iskolakötelezettséget a gyermekek érdekében mindenütt szigorúan vigyék keresztül.«

Kössön hadibiztosítást

az Augusztai gyorssegélyalap hadibiztosítási osztályánál.
Felvilágosítást ad az igazgatóság: **Budapest V., Vilmos császár-ut 72. sz.**
Telefon-sz.: 118—44.

A háború, a nő és a népesedés kérdése.

Írta: Frida Steenhof (Stockholm), a Neutrális Conferentia tagja.

Hat „nagyhatalom fáradozott — saját bevallása szerint a béke fentartásán és így keletkezett a világháború, jobb alkalom el sem képzelhető erre az önként kínálkozó paradox felkiáltásra: a felgyülemelő béke-energia kisülése ez; a háború erkölcsi tanulsága tehát: legyünk mértékletesek a békére törekvésben!

De a mai kor hangulatához nem illik gúnyos paradoxon. Ma egyedül a legegyszerűbb stílus: a nyomor és kétségbeesés jajkiáltása jogosult a földön; ez szívből jön és szívhez szól. Ha lefordítjuk az ész nyelvére, valamennyi nép közös jelszava ez a kiáltás: nem katonai, hanem békés államokat kívánunk, mert az előbbieket békétörekvése legjobb esetben önámítás.

Evvel a minden nőt és férfit egyesítő jelszóval egyidejűleg sok ezer nő kérdezi lihegve, szenvedélyesen: hogyan kell nekünk, az élet újjáteremtőinek, sietetnünk a békés államok keletkezését?

A háború az érdeklődés gyújtópontjába vitte a népesedés kérdését. Közel és távol, radikális és konzervatív gondolkozók írnak tanulmányokat, amelyek a háború, béke, győzelem és vereség befolyását vizsgálják a népesség növekedésére. De mivel mind ennek, mind a népesség csökkenésének közvetlen forrása a nő, természetes, hogy az asszonyok mindjobban gondolkodóba esnek: túlságosan benépesítettük talán a földet, hogy az államok vezetői ennyire tékoználni merjék az emberéletet?

Tisztán asszonyi szempontból úgy érezzük, mintha nem csupán az államfőknek, de a férfiaknak általában kevesebb értékük volna az emberélet értéke iránt, mint a nőknek. Éppenséggel nem tréfálnak, mikor azt mondjuk: a férfiak túlságosan könnyen jutnak gyermekeikhez. Ezért nem gondolnak eléggé arra, hogy a testi és lelki megerőltetés mekkora halmozásának eredménye testesül meg a gyermekben.

De vajjon a nők eléggé fáradoztak-s eddig azon, hogy a gyermek értéke nagyobb méltánylásban részesüljön? Nem árasztották-e túlságosan el velük az élet piacát? nem zavarták-e meg a kereslet és kínálat ésszerű mérlegét? Nem gyakorolták-e anyaságukat oly tékozlóan, hogy a gyermek olcsóbb lett a háziállatnál? fenn tartották-e fontosabbnak azt, hogy gyermeket hozzanak a világra, mint hogy annak megfelelő életfeltételeket biztosítsanak? Nem szorították-e szűk korlátok közé saját felelősségüket, ilyenformán okoskodván: ha mi megteszük kötelességünket és életet adunk, a férfiak bizonyára megteszik a magukét és mint a társadalom vezetői, gondoskodnak gyermekeinkről?

Éppen erre a vitális pontra vonatkozólag megváltozott, sőt teljesen új nézeteket hozott felszínre a XX. század. Ezt bizonyítják a születési statisztika adatai. A születések számának csökkenéséről annyit jajgatnak, hogy a helyzet még azok előtt sem ismeretlen, akik nem tanulmányozzák a statisztika adatait. Az anyaság új korszakának kezdetén vagyunk; Grotjahn német orvos szavai szerint befejeződött a »naiv« korszak és megtörtént az átmenet a »racionális« korszakba.

Itt érünk ahhoz a kérdéshez, amely e kis elmélkedés magja: a népesedés csökkenése, amelyet a ra-

tionális anyaság idéz elő, meghozza-e majd a háborúk megszűnését?

Mind konzervatív,* mind radikális** részről utaltak arra, hogy a jelenlegi világháború végső oka! a milliókkal szaporodó német népesség terjeszkedésének szükségében keresendő. Ha ez igaz, közelfekvő volna az a következtetés, hogy egy csökkenő létszámú nemzetben nem lévén meg a terjeszkedés szüksége, a harci kedv alapfeltétele is hiányoznék. Ha a proletárgyermekek tömege elapad, ha a szegénynegyedek népsűrűsége csökken, a háború elvesztenié anyagát, amelyet joggal tekintenek ősidők óta alfája- és ómegájának. Egy- és kétgyermekes nemzedékek nem állnának »vidám harcásztséggel az ellenség előtt«, mint elődjek, akiknek 12-20 gyermekük volt.

Újra előkerült az a hajdan közkeletű vélemény, hogy a természet önmagát szabályozza: ha túlsok az ember, zavarok állanak be — háborúk, járványok — amelyek csökkentik a népesedést és kiegyenlítik a túllekedést.

De mielőtt helyesnek nyilvánítunk egy nézetet, alaposan kell azt tanulmányoznunk. Milyen is volt a helyzet az előbbi évszázadokban? A népesség egész Európában gyér és a halálozás oly nagyarányú volt, hogy a népesség gyarapodása néha fennakadt. Normális halálozási arány volt a 40 százalék; ma 'Nyugat-Európában 19, Németországban 16, a skandináv országokban 14. Milliókkal szaporodott a népek létszáma a XIX. század egészségügyi vívmányai folytán. Németország népessége 25-ről 68 millióra növekedett, a többi országok nagy része is lényeges gyarapodást mutat. És a népességben szegény évszázadokban még több volt a háború, mint a mostaniban. Tehát a népesség csökkenése egymagában nem biztosítja a béke fenmaradását.

Ha versenyt csökkenne is a germánok, románok és szlávok létszáma, ha felényire fogyna is, még mindig lehetséges volna, hogy a népeket lenyűgöző hadvezérek a legvéresebb összeütközést idézzék elő a fenmaradt fiúk, férfiak és aggastyánok között. Maga a kis létszám — habár csökkenti az összeütközés ialkaimait — még nem nyugtathat meg bennünket a jövőre nézve.

A háború és annak veszedelme mindaddig nem szüntethető meg, míg olyan egyéniségek juthatnak uralomra, akik egyéni hajlamaiknál fogva hadvezérek, kisebb vagy nagyobb szabású Napóleonok, akiknek szükségük van harcra vagy hódításra, stratégiai számításokra, hogy saját énjüket kellő világításba helyezték.

Az a drága piros folyadék, amely Európa sok helyén itatja ma a földet, a n y á k g y e r m e l k) e i η ek vére. Tömegesen ömlik, úgyszólván az anyák szemé előtt, anyaira (élénk leírásokból ismerjük mindannyian a háború borzalmait. Gyermekeik elpusztításának ez a természetellenes örülete és az a képtelenség, hogy az anyáknak nincs hatalmuk annak megakadályozására: ez a tanulság, amelyet a háború a nőknek hozott.

A vér oly szavakat irt a földre, amelyeket sohasem felejthetünk el mi, akik most élünk: »Mit kíván a népek jóléte?« Az anyák válasza ez: »Nem a vak szaporodást és a vak pusztítást. A nép vére ne »trágyázza« azt a földet, amelynek gyümölcse a kiváltságosak kultúrája és finomodása; ne háború

* Svédországban entente-párti.

** Svédországban németbarát.

és népszaporulat legyenek annak a tengelynek pólusai, amely körül az egész világ forog.

Az ágyuk dörgésén, fegyverek pattogásán, aknák robbanásán keresztül felhangzik sok millió asszony kérése, amely a harci lárma közepett is hallható: »Követeljük azt a hatalmat, amellyel a háborút leküzdhetjük, a békét fentarthatjuk!«

Kell, hogy a civilisationnak ezt a nyereségét lássuk felvirágozni a, sok kulturérték romjain, a szédítően nagy veszteségek fölött.

Fordította: *Lefflerné Liljenkrantz Signe.*

Asszonyi üzenet semleges országból

Írta: Elin Wagner (Stockholm.)

Oly mélységes alázat tölt el engem, a háborútól megkímélt ország asszonyát, a háború szenvedéseivel sújtott asszonytársaim iránt, hogy nehezemre esik! az írás. Lehet-e mondanivalóm azok számára, akik átéltek a háborút, s akiket a szenvedés megtanított sokkal többre, mint amennyit én itt elmondhatnék? Szereshettünk-e mi, a háborún kívül állók oly! tapasztalatokat, meggyőződéseket, melyek ne torlódtak volna fel százszorosán az Önök lelkében? Hiszen mi itt csak nézői voltunk a katasztrófának, nem éreztük az első borzalmas rázkódást; fiaink élnek, országunk nincs feldőlvén, földjeinket békés kezek művelik. A menekültek, kik oltalmat keresték nálunk, nem a mi népünkben kerültek ki, a szerencsétlen rokkantok csak átutazó vendégeink voltak és egyetlen svéd asszonyinak sem kellett megtérnie, hogy férje megcsonkítva! térjen haza. A rokkantvonat útja mentén mindenütt azt észleltük, hogy erős háborús gyűlölet és mind határozottabb békevágy lobogott fel országunkban. S ha már futólagos bepillantásnak ily hatása volt, mit jelenthet átélni magát a háborút! félek, hogy legmelegebb együttérzésünk sem képes átfogni az Önök szenvedésének teljes nagyságát, sem pedig tájékoztatni bennünket arról, hogy e szörnyű megpróbáltatások mily irányban befolyásolták álláspontjukat, mely a háború előtt körülbelül meg egyezett a mienkkel. Azelőtt Önök is, miként mi, a nő felszaadításáért, kiképzési lehetőségeiért küzdöttek és kívánták, hogy szavuk legyen hazájuk sorsának intézésében. Sajnos, ezt sem önöknek, sem nekünk nem sikerült elérni, mielőtt bekövetkeztek volna ezek a sorsdöntő órák.

Nem tudom, hogy Önök most hogyan ítélik meg közös törekvéseinket, csak azt mondhatom el, ami bennem alakult ki a világháború hatása alatt.

Gúnyként hangzanék, ha a háború borzalmairól és a béke áldásairól akarnék Önöknek beszélni. Amit itt a nők kötelességeiről és eddigi mulasztásairól mondani fogok, főként ránk semlegesekre vonatkozik.

Éjjel-nappal foglalkoztat, vagy kellene hogy foglalkoztasson bennünket, semleges országok asszonyait az a kérdés:

Mit követel tőlünk a ma, a jelen?

Azt, hogy türelemmel várjunk jobb időkre?

Nem és ezerszer nem!

Mert nincs veszedelmesebb a túlnagy türelemnél!

Kötelességünk ellenkezőleg az, hogy türelmetlenek legyünk! Meg kell feszítenünk összes erőnket, hogy megmentsük saját magunk és férfiaink számára azt a hitet, hogy a nő igenis új, önálló és az összesség javát

szolgáló értékeket akar és fog belevinni az emberi társadalomba.

Mikor kell erről bizonyosságot tennünk, ha nem most, a világháború parancsoló kényszerétől hajtva? Mikor ébresszük fel lekötött akaraterőnket, ha nem most?

A nők, az egész emberiséggel együttérezve, szerencsétlenségnek tekintik a háborút, szenvednek alatta. De vajjon megértették-e azt is, hogy minden újabb nap, mely háborúval telik el, csúfság ellenük, és bűntény?

A nők az élet megújítói, hogyne érintené hát őket ez a szertelen pocskékolás, meh! értéktelen tárgyiként bának emberéletekkel!

És Európa vezetőférfiai még sem« akarnak még mindig tudni arról, hogy Európa asszonyainak közük van a háború és béke kérdéséhez, hogy véleményüket meg kell hallgatni, hozzájárulásukat ki kell kérni.

Az anyai önfeláldozásnak, szeretetnek, kinnak és gondnak, mely a milliós seregek minden egyes emberét körülvette, micsoda lekicsinylése rejlik abban a tényben, hogy a vezetőférfiak, anélkül hogy a rendelkezésükre bocsátott emberanyaggal szemben őket terhelő felelősségről beszélnének, csupán avval a követeléssel állnak elő, hogy az anyák, egyéni céljaik feláldozásával, sieszenek fokozott produktivitással pótolni az emberéletekben okozott hiányt. És még indítatva sem érzik magukat, hogy biztosítékot nyújtsanak ezeknek az anyáknak arra nézve, hogy az új nemzedék abban [a tudatban élheti majd le rövid életét, hogy nem lesz fegyverek és ágyuk martaléka.

Az anyai szeretet hatékony erejének micsoda értékelése ez? Nem félnek ezek az emberek attól, hogy az anyák kétségbeesésükben meg fogják kísérelni a lehetentel is azért, hogy fiaik életét megmentésék?

Soha sem tűnt ki világosabban, mennyire hiányzik a nő befolyása az országok sorsára, valamint az |s most lett nyilvánvaló, mily alázatosan hajlik meg és áldozza fel magát még mindig a nők legnagyobb része férfias szempontokért

Ha nem történik változás, ha nem tör ki eddig rejtgetett erejük és ellenállásuk: félő, hogy a feminizmus ellenségei, akik eddig kissé bizonytalan talajon mozogtak erőink megítélésében, azt a konzekvenciát fogják levonni, hogy — legalább is egyelőre — nem számíthatnak a nők egységes, szilárd akaraterejére, mely kiállná a tett tűzpróbáját; hisz ellenszegülés nélkül engedik magukat kifosztani és mindenre felhasználni.

Félek, hogy az 1914. év asszonyai sokszor fogják ezt a vádat hallani. Kutató szemek fogják fürkészni, hogy ebben a kővé dermedt sötét évben történt-e békekísérlés és (ellenállás az asszonyok táborában?)

Kénytelenek leszünk bevallani, hogy minden jó-akaratum és törekvésünk sem volt elég szilárd; nem voltunk eléggé egyéforrva ahhoz, hogy sikerrel oldhassuk meg a nagy történelmi feladatot, mely e kritikus időben reánk hárult.

Ismétlem: mi, a semleges országok asszonyai iszünk a nők háborúellenfes reakciójának mutatói és e nagy felelősség alól mi sem imént tfelel bennünket.

Mindnyájunk szíve részvétellel van tele, de ez nem elég: nem kívánhatok magunknak jobbat, mint ezt: együttérzésünk nőjön oly hatalmassá, hogy tett fakadjon belőle.

Fordította: *M. V.*

SZEMLE

Dr. Ágoston Péter előadása a Feministák Egyesületében.

A gyermek joga a Polgári Törvénykönyv javaslatában.

Meglepetés érte azokat, akik a javaslat egyes szakaszainak bírálatát várták: Ágoston Péter teljesen mellőzte magát a javaslatot és saját önálló törvénytervezetének a személyi és családi jogra vonatkozó részét ismertette. Álláspontja annyiban teljesen fedi a Feministák Egyesületének memorandumában kifejtett elveket, amennyiben a házasságban teljesen egyenlő gazdasági és erkölcsi kötelezettségeket ró mindkét házafélre; a gyermek jogára nézve túlmegegy a Feministák Egyesületének aktuális követelésein, amennyiben teljes egyenjogúságot követel minden gyermek számára, míg a Feministák Egyesülete a törvényjavaslat II. szövegében szereplő elismert gyermek jogainak minél messzebbmenő kiterjesztését kérte. Házanya és gyermek közti viszony megállapításában nem érvényesíti teljes mértékben a feminizmusnak azt az álláspontját, hogy az anya egyénisége legalább annyira respektálandó, mint a csecsemő testi fejlődésének érdekei; már a méhmagzatot is ellenőrtján akarja védelmezni, úgyszólván az anya ellen, habár a tervezet más részében szabad rendelkezést követel a leendő anya számára. A szoptatási kötelezettséget törvénybe iktatandónak véli, míg a Feministák Egyesülete felvilágosítással, neveléssel kívánja belsőleg megértetni ezt a kötelezettséget.

A mélyen járó, teljesen új perspektívákat nyújtó jogbölcseleti fejtegetések nagy hatást tettek az előadás hallgatóságára.

Anya- és csecsemővédelmi kiállítás.

A Társadalmi Múzeum, mely vándorkiállításaiával évek óta nagyszabású tevékenységet fejt ki a közegészség érdekében, most megnyílt kiállítását az anya- és csecsemővédelem szolgálatába állította. Népszerűen és művészi formájuk folytán is vonzó szemléltető eszközökkel figyelmeztet mindazokra a káros tényezőkre, amelyek az anya és a csecsemő egészségét veszélyeztetik; szembeállítja egymással az ápolás minden részletének helyes és hibás keresztülvitelét; mintákon mutatja be a gyermek céljait szolgáló jó és rossz bútordarabokat, a célszerű és káros játékszereket stb. A «rendezés csinosasága és áttekinthetősége a Társadalmi Múzeum nagyérdemű igazgatójának, Szántó Menyhért udvari tanácsosnak pedagógiai tapintatát és esztétikai érzékét dicséri. A kiállítás a Pesti Lloyd-társaság dísztermében (V. Mária Valéria-utca 12.) díjtalanul tekinthető meg. Bejárataánál az anyát és gyermeket feltűntető művészi alkotások reprodukciói és a testi fejlettség tetőpontján álló gyermekek művészi fényképei gyönyörködtetik a látogatót.

A nő a közigazgatásban a háború után.

Előbb is indokolatlan volt a nő tradicionális kizárása a közigazgatási adminisztrációból; de különösen indokolatlan és értelmetlen e hagyományos szokás fentartása ma, mikor a közigazgatás szervezetében is súlyosan érezhetők a háború okozta hiányok. Ez tette aktuálissá Szálai Oszkár fenti címen tartott előadását a Feministák Egyesületében. Érdekes adatokkal és konkrét példákkal mutatta ki, hogy a nő bevált abban az ideiglenes munkában, amelyet helyettesi minőségben ma országszerte végez; hogy a közigazgatás érdeke sürgetően követeli a nő bevonását munkásai közé. Érdekes, hogy a közigazgatási pályán a nő érvényesülésének közvetlen akadálya a választójog hiánya, mert mint közigazgatási hivatalnok a képviselőtestületek tagja volna hivatalból. A hallgatóság meglepő érdeklődéssel fogadta az érdekes előadást.

Lady Paget.

Az egész művelt világ bámuló szeretettel, rajongó tisztelettel veszi körül azt az asszonyt, akiről nyilvánosságra jutott, hogy az »ellenség« sebesültjeivel szemben úgy viselkedett, amint művelt lelkű ember szenvedő embertársával szemben viselkedni szokott. Véletlenség dolga, hogy sok ezer oly asszony nevét, aki Lady Paget szellemében cselekedett, nem vette szárnyára a hír; nem is vágytak erre, mint bizonyára Lady Paget sem. De mily kevesen vonták le esetéből azt az egyszerű, logikus következtetést, amelyre Bíró Lajos jutott a Világba írt vezércikkében:

»A szegény Európának a háború után sok tennivalója lesz. De ha kedves neki a maga jövője, nem szabad megfélekeznie a Lady Pagetokról. És nem szabad elfelejtenie, hogy ha a maga civilizációját és kultúráját az ilyen katasztrófáktól meg akarja menteni, akkor a Lady Pageteknek és a Lady Pagetek testvéreinek módot kell adnia rá, hogy beleszólhassanak a maguk hazája és így az egész Európa sorsának az intézésébe.«

Nők a norvég államtanácsban.

A norvég parlamentnek az alkotmányreform tárgyában kiküldött bizottsága elhatározta a 12. §. oly értelmű módosítást, hogy az államtanács tagjai közt nők is lehessenek.

Női építőmester.

Magyarországon a műgyetemen ridegen elzárkózik a nőhallgatók elől s így építőművész csak olyan nő lehet, aki Charlottenburgban vagy más külföldi műgyetemen végzheti tanulmányait. Az itthoni képzés csupán az építőmesteri pályára képesíti a nőt; de ezen már annyira bevált, hogy teljesen érthetlenné teszi a magasabb képzés megtagadását. Egyik Budapesten működő női építőmester, Erdélyi Szerén, már annyira versenyképes, hogy pl. a m. kir. mértékügyi intézet márciusban kiírt pályázatán is résztvett és csupán egy olcsóbb ajánlaton múlt, hogy az építőipari munkákat nem ő kaphatta meg. Reméljük, hogy az árkülönbözetet erősebb szociális érzékéből folyó jobb munkabérek okozták.

Hadiözvegyek ellátása telepítés útján Németországban.

A Feministák Egyesületében dr. S á g l o d y Gyula ügyvéd széles alapon ismertette mindazokat az alapelveket és intézkedéseket, amelyekkel Németország biztosítja azok hátramaradott családtagjainak sorsát, akik áldozatai lettek a világháború szörnyű pusztításainak.

Mint nálunk eddig még csak megpendített, de a kivitel stádiumától meglehetősen távol álló terv, különös figyelmet érdemel a telepítés gondolata, amely szerény keretek között is gazdasági önállóságot tesz lehetővé és csökkenti a keresetre szorulóknak a nagyvárosokba tódlását. Erre vonatkozólag dr. Ságody Gyula előadásából kiemeljük a következőket:

Ma, amikor annyi becses emberi élet megy veszendőbe, hatványozottan érdeke az államnak, hogy megmentse a jövő generációt; ennek pedig egyik eszköze, hogy a gyermekek egészséges lakásokba kerüljenek. Meinert tanár megállapította, hogy Drezda külvárosában a csecsemő halandóság 11 forró nyári hét leforgása alatt félig nyílt építkezéseknél 2.5%, zárt építkezéseknél 18.49% volt. Megáll ma is, amit Rush már 1789-ben megállapított Newyork számára, hogy a friss levegőre vitt 1 csecsemőre a gyalázatos vá-

rosi nyomortanyákon a csecsemők tucatjainak! halálozási arányszáma esik. Már e szempontok is szükségessé teszik, mondják a német orvosok legkitűnbjei, hogy a családokat kitelepítsék, s az elesett katonák özvegyeiről és gyermekeiről úgy kell gondoskodni első sorban, hogy a hazai föld egy részét a hátramaradt család számára kell lekötni, menten a földuzsorától, a spekulációtól, a betegségek csiráitól. A porosz képviselőház 100 millió márkát szavazott meg telepitések céljaira első sorban a háborúból hazatérő rokkantak, az elesett katonák családjai számára. Az állam fenhatósága alatt már több telepitési társulat keletkezett a birodalomban. Eddig csak egy évi időtartamra terjedt a hitel, most három évre lesz kiterjesztendő. A német földreformerek szövetsége nagy központi bizottságot létesített a haditelepítések céljaira. Ezen központhoz eddig 1750 szervezet tartozik 3 millió taggal. H már létesített és még létesítendő telepek részben kis házak kerttel, részben gazdasági telepek vagy kertészetek. Nagy gond fordítandó annak elbírálására, vajjon városban vagy vidéken történjék!-e az egyesek telepitése. A vidéki telepitéseknél azok jönnek számba, akik maguk is vidékről származnak, vagy már jártasak az ott folyó munkákban. Oly asszonyok, akik a nagy városban növekedtek fel s esetleg városi foglalkozást űztek, általánosságban nem alkalmasak¹ falusi telepitésekre.

A telepitést eddig is gyakorolták a német birodalomban. 1895-ig magánosok foglalkoztak! vele, ekkor alakult a Landbank e célra. Ez a bank eddig 7000 telepitést eszközözlő. 1900-ban karolta fel az állam az eszmét s ennek köszönheti a Pommersche Landgesellschaft, mint első, létezését. Azóta az állam fenhatósága alatt nagyszámú telepitő egyesülés keletkezett; Poroszországban maga a porosz állam végzi a telepitést e célra szervezett bizottság útján. Ez a bizottság állapítja meg, vajjon a járadékbank átveszi-e a telepet mint járadékbirokat. Ha igen, úgy a telepes kap 5½-4%-os járadéklevelet megfelelő összegben, amelyet a tőzsdén is értékesíthet; ezzel szemben köteles a já-

radékbanknak évi járadék fejében 3½-4%-ot és ½% tőketörlesztést visszatéríteni. A járadékot az állam fel nem mondhatja s a birtok a törlesztéseit folytán 56½ illetőleg 60 év múlva a telepes birtokába megy át.

Egy ház és istálló előállítási költsége	4800 M.
A kerítés	200 „
1200 négyszögöl terület ára	1000 „
Az ut kiépítéséhez hozzájárulás	400 „
Összesen	6400M.

A járadékbank erre ad kölcsönkép 4800 márkát, az érték háromnegyed részét 3½ záloglevelekben; kurzusvesztés címén számít 10%-ot = 480 márka, fedezetlenül 2080 M., ebből 1600 márka mint jelzálog-kölcsön szerzhető meg, úgy hogy 480 márka azon összeg, amelyet a telepesnek a mágiából kell fedeznie. Hogy pedig a kizálogkölcsön is elkerülhető legyen, az állam a rokkant katonák vagy katonaozvegyek és árvák évi járadékait részben tőkésíti s így oly összeget bocsát a telepesek rendelkezésére, amelyből nagyobb területet is szerezhetnek be s a kiadásokat is fedezhetik!. Érdekes a kiadások összeállítása a fenti kis birtoknál:

Törlesztés évi ½%, kamat 3½%	192.— Mk.
II. helyen lévő jelzálogkölcsön 5% kam.	80.— „
Saját pénzének 4% kamatvesztésége	19.20 „
Az épület fenntartási költségei	48.— „
Adó, föld és épületek után 2.8%	18.— „-
Tűzbiztosítás	4.80
Szavatossági biztosítás	1.50 „
Kéményseprő díja	4.50 „
Összesen	368.— Mk.

Ezek már meglevő telepitések reális számai; persze csak ott lehetségesek, ahol maga az államhatalom állapítja meg, hogy 26 év óta egy fillér sem vészett el ott, ahol az ingatlan csaknem teljes értékben van megterhelve.

A Feministák Egyesületének és az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának tagjaihoz!

Április végén lesz egy éve, hogy a világ asszonyai — örök dicsőségére minden más nemzetközi szervezet felülmúló szolidaritásuknak — a legvéresebben dúló világháború kellő közepén összesereglettek Európa hadviselő és semleges államaiból, valamint az Amerikai Egyesült Államokból, hogy felemeljék szavukat az emberi faj mesterséges pusztítása ejlen. Előhírnökei voltak annak a kornak, midőn a nő szava ugyanoly mértékben fog befolyást gyakorolni az emberiség sorsára, mint a férfié; *akkor* felszólalásuknak gyors, határozott, ténybeli eredményei lesznek, míg *most* egy esztendő keserves fáradalmaival, a kormányokhoz zarándokló küldötteink határtalan áldozatkészségével csak annak adhattuk jelét, hogy *tudatában vagyunk a nő történelmi hivatásának*.

Ennek kívánjuk jelét adni avval is, hogy egyetértően más országbeli hasonló gondolkozású testvéreinkkel

emlékünnepe

keretében emlékezünk meg szombaton, április 29-én d. u. 5 órakor a régi képviselőház termében

a hágai nőkongresszus napjairól.

Legyünk ott mindannyian, akik anyai felelősséget érzünk az emberiség sorsával szemben és hívjuk meg mindazokat, akikben e felelősség érzete felkelthető.

Közgyűlésünket pünkösdkor taríjuk országos kongresszus keretében.

Dr. Maria Montessori nevelési rendszere,

Írta: HOFFMANN VILMA.

I. Előadás a Feministák Egyesületének szülői értekezletén.

A nagy művészeti megújulás hazájában néhány év óta egy nagy pedagógiai renaissance van kialakulófélben. Olaszországban bontogatja szárnyait egy nagy horderejű, a gyermeknevelés újjáteremtésére irányuló kísérlet, amely már meg is kezdte diadalútját a világ minden tája felé s amely, ha a jelek nem csalnak, nemcsak hogy széles, eddig még be sem látható perspektívákat nyit majd meg a nevelés és a lélektani kutatások terén, hanem hatalmas lendülettel mutat arra az útra is, ahonnan egy szabadabb, fejlettebb, harmonikusabb emberiség képe ragyog felénk, kultúrtörékvéseink legfőbb célja gyanánt.

Az utolsó évtizedekben világszerte mind erélyesebben, tudományos megősmérésektől acélozott kézzel rázzák a régi nevelési rendszerek korhadó falait új eszmék harcosai. A jobb utakat keresők e nagy nemzetközi táborában egyike a legérdekesebbeknek és legeredményesebben dolgozóknak kétségkívül dr. Maria Montessori, Rómában.

Montessori eredetileg orvosnak készült. Pályája kezdetén a körülmények és saját hajlamai a gyöngelmű gyermekek kezelése felé terelték s ez a munkásság csakhamar annyira lekötötte egész érdeklődését, hogy néhány évig kizárólag gyöngelműjelek oktatásával foglalkozott. Gondosan tanulmányozta a két híres francia pedagógus, Itard és Séguin idevágó munkáit és különösen ez utóbbinak kísérletei kapták meg, aki tanítványai megfigyeléséből indult ki s ebből nyert tapasztalatait érvényesítette a gyakorlatban; sőt már felvetette azt az ideát is, hogy ezt a megfigyelésen alapuló, a gyermek egyéniségéhez alkalmazkodó módszert a normális gyermekekre is alkalmazni kellene; ez a lépés szerinte a pedagógia gyökeres átalakulására fog vezetni.

Montessorira megnyilatkozásszerűen hatottak ezek a szavak. Nem birt szabadulni hatásuk alól. Hozzájárultak saját tapasztalatai is, melyek mindjobban meggyőzték arról, hogy a gyöngelműjelek helyes kezelése nem annyira orvosi, mint pedagógiai probléma. Azt a meglepő eredményt, hogy szerencsétlen kis tanítványai a vizsgán írás és olvasás dolgában megálltak helyüket a normális gyermekek mellett, csakis annak tulajdoníthatta, hogy míg az ő szellemi és lelki fejlődésén gondosan dolgoztak, a normális gyermekekét a mai iskolai rendszer elnyomta, visszatartotta. Beláthatatlan perspektívák nyíltak meg előtte, midőn arra gondolt, mivé fejlődhetnek az egészséges gyermeki lélek, ha ugyanavval a tudományos készültséggel kémlélnék ki és fejlesztenék szunnyadó lehetőségeit. Ez a gondolat izgatta, nyugtalanította; tanulmányozni kezdte az iskolai módszereket, kísérleteket végzett, megősmerkedett a modern lélektani kutatásokkal s mindez egyre fokozta vágyát, hogy normális gyermekeken próbálja ki tapasztalatait.

Egy szerencsés véletlen jött segítségére: Talamo mémők felszólította, hogy a város szegény negyedeiben épített mintabérlházakban vállalja el a lakók gyermekei számára tervezett házi gyermekkertek berendezését és vezetését; közös, nagyj teremben össze akarták gyűjteni a lakók gyermekeit, hogy ott egy tanítónő felügyeletére bízva tartózkodnassanak egész nap, játszva, tanulva, míg szüleik munkában; vannak. Az eszmét megvalósították és itt, a nép gyermekei köpött indult Montessori felfedező útjára; itt bonta-

kozott ki lépésről lépésre csodálatos módszere, mely ma már annyi gyermekkel érzeti áldásos eredményeit.

»Il Metodo Montessori« ahogy Rómában lépten-nyomon némi büszkeséggel hallszik, lényegesen különbözik a legtöbb »reform-iskolától«: nem az iskolaköteles, hanem már a 3-7 éves gyermekekkel foglalkozik. Tudjuk, hogy a gyermek fejlődési lehetőségeinek és képességeinek csirái már zsenge korában megvannak és Montessori éppen ezért alapvető fontosságúnak tartja, hogy abban a korban, mikor érzékszervei és szellemi élete ébrednek, kísérjük éber figyelemmel és gyámolítsuk hozzáértő kézzel ezt a kibontakozó életet. Biztosítanunk kell tehát a gyermek számára azt a légkört, mely egyéniségének spontán megnyilatkozását teszi lehetővé, hogy épen ennek megfigyeléséből meríthessük nevelésünk vezérfonalát.

Ennek első feltétele a gyermek föltétlen szabadsága; aktivitási ösztönében, képességeinek használatában ne szorítsuk haszontalan, értelmetlen korlátok közé. A fegyelmen, alárendelésen alapuló mai nevelés legsúlyosabb hatása, hogy elnyomja a gyermekben mindazt, ami spontán kikiváncokzik belőle. A gyermeket nem tekintik velünk egyenértékű egyéneknek, hanem állandóan leereszkednek hozzá, vagy követelésekkel zaklatják: örökösen oktatják, javítják, zavarják tevékenységében; az egész nevelési eljárás oda-irányul, hogy azokba a formákba szorítsák, amelyeket egyszersmindenkorra a leghelyesebbeknek fogadtunk el. Pedig lehetetlen mérlegelni az ebből fakadó következményeket: talán magát az életet semmisítjük meg vele, mondja Montessori. Meg kell tanulnunk végre, hogy feltétlen tisztelettel, áhitattal figyeljük kis lényének szárnypróbálgatásait; ne a leereszkedő felnőttest, hanem a megértő, tapasztaltabb élettársat érezzük bennünk: csakis így férközhetünk igazán közel hozzá.

A szabadság elvére alapozott nevelésnek elsősorban segítenie kell a gyermeket, hogy legyőzze mindazon akadályokat, melyek tehetetlenségéből fakadnak a külvilággal szemben. Meg kell tanulnia, hogy segítség nélkül öltözzék, vetközzék, lépcsőn fel s le járjon, ledobott tárgyakat fölvegyen, ide-oda vigyen, egyedül egyék, szóval hogy kis életének napi szükségleteit önmaga végezze. Más szóval: önállóvá kell tennünk, hogy szabaddá lehessen a szó legteljesebb értelmében. A gyermek örökös kiszolgálását, a mint az általában nagyon dívik, nem lehet eléggé kárhóztatni, mert oly embereket nevelünk, akik később is folyton támaszt keresnek — másokban, sohasem önerejükben.

Testi ügyességét mozdítjuk elő az izmok és az érzékszervek nevelése útján; nyújtsunk módot arra, hogy saját tevékenysége által váljék önállóvá.

Az izmok nevelésével elősegítjük a primitív fiziológiai mozgások természetes fejlődését, mint a járás, lélekzés, beszéd s a napi élet többi használatos mozgásai. Ma már hosszú kísérletek eredményeképp egységes tananyag áll Montessori rendelkezésére. Van pl. egy kerítésszerű készület, melyet a gyermekek körüljárnak, kezükkel rátámaszkodva; ezáltal gyakorolják a járást a nélkül, hogy lábaikra esnék egész testük súlya, ami tudvalevőleg óriási könnyebbséget jelent a kis gyermeknek.

Más járógyakorlat: krétával egyenes vonalat húzunk a padlón s a gyermek megindul rajta, ami szabad mozgását meghatározott irányba tereli, rendezett mozgássá teszi.

Egy csomó gyakorlat a gyermek ellensúlyozási képességének növelését célozza.

Igen érdekesek a kezűgyességet fejlesztő gyakorlatok. Ha a gyermek egyszer megtanulta a kéz legtermészetesebb és legfontosabb mozgását, a fogást, következik a napi életben leghasználatosabb és legszükségesebb mozgások gyakorlása. Nézzük pl. hogyan sajátítja el a gyermek az öltöz-

ködshez szükséges ügyességet. Kisebb nagyobb fakeretekben két-két bőr, szövet, vagy vászondarab van kifeszítve, amelyek középpont gombok, kapcsok, vagy fűzőszalagok segítségével kapcsolhatók össze. A gyermekeket rendkívül érdeklik ezek a keretek, előszeretettel bibelődnek velük s játszva tanulják meg így a gombolás, kapcsolás, fűzés, egyszóval az öltözködés mesterségét; tapasztalati tény, hogy mohón sietnek a gyakorlatban felhasználni tudásukat és büszkék rá, hogy nem szorulnak más segítségére.

Az izmok fejlesztéséhez tartoznak természetesen még a szabad torna, a szabadban tartózkodás.

Az izmok nevelésénél még nagyobb szerepet játszik Montessori módszerében az érzékszervek fejlesztése. Ma talán még nem is tudjuk eléggé értékelni és mérlegelni, hogy a kifinomodott érzékszervek mennyi szunynyadó képességet, mennyi kiaknázatlan erőforrást segíthetnek életre kelteni az emberben. De Montessori eddigi eredményei sok meglepetést és várakozást váltottak ki világszerte.

Az érzékszervek fejlesztésének legközelebbi célja, hogy minél finomabb megkülönböztetésre képesítsük az érzékingerek minőségére, fokozatosságára, árnyalataira vonatkozólag. Igen fontos, hogy ez a fejlesztés a gyermek zsenge korában vegye kezdetét, mikor érzékei ébrednek s a gyermek figyelme nagyrészt az érzékingerekre terjed ki. A tananyag összeállításánál a döntő szempont az volt, hogy a gyermeket lekösse, energiáját fokozza és gyakorlásra ösztönözze anélkül, hogy túlsok erőt venne igénybe, nehogy aztán fáradtság, unalom, vagyis reakció álljon be.

Ez a játék formájában nyújtott gyakorlat a lehető legügyesebben szolgálja célját; sokféle és változatos — vannak a látó-, halló-, tapintó-, súly-, szín-, formaérzék fejlesztő játékok — és legnagyobb részben egyúttal helyes vagy helytelen használatuk ellenőrzését is lehetővé teszik, úgy, hogy a gyermek a legnagyobb könnyedséggel korrigálhatja önmagát. És ezzel elérkeztünk Montessori módszerében ahhoz, ami legfontosabb és ami benne új: a gyermek önmagának nevelője. Tevékenysége lépésről-lépésre viszi előbbre; saját javításai, tapasztalatai oly organikus fejlődést idéznek benne elő, — eredményei természetesen merőben különböznek azoktól, amelyeket parancsok által ériünk el.

Ezek az érzékszerv-gyakorlatok részben a gyöngélműjüknél használatos tananyag átformálásából és tökéletesítéséből keletkeztek, részben Montessori saját találmányai.

Nézzünk meg néhányat közelebről

Van három különböző súlyú, háromféle fából készült és így egymástól színben is elütő táblácska. A gyermek mindegyik kezébe vesz egy táblácskát, mérlegeli, melyik a könnyebb, melyik a nehezebb, ezeket jobbra, amazokat balra rakja. Nagyon mulattatja a gyermeket, ha tapintási érzékét izoláljuk és csukott szemmel kell eltalálnia a dolgot; ilyenkor kis társai is köréje sereglenek, nézik, majd szintén részt vesznek a játékban.

Van egy sötét fatábla, melynek 10 mélyedésébe tíz fokozatosan nagyobbodó henger illik bele. Ezeket összekeverjük az asztalon s a gyermek feladata mindegyiket visszarakni helyére. Ha hibázik, tévedése azonnal nyilvánvaló lesz, mert az egész sorrend meg van bontva, ha valamelyik a másik helyére kerül. A 2 és fél-3 éves gyermekek különösen kedvelik ezt a játékot és meg nem csapponó érdeklődéssel üzik, míg meg nem tanulták biztos szemmel és kézzel belerakni mindegyiket a maga helyére.

Van egy másik fatábla, melynek mélyedéseibe különböző mértani formák, háromszögű, négy szögű, trapezoid alapú hasáb stb. illenek bele. A gyermeket utasítjuk, hogy tapintsa végig a formák és mélyedések körvonalait, amihez

igen gyorsan és szívesen szokik hozzá; gyakorlatlan szemé ugyanis nem képes még megismerni a formát, viszont tapasztalati tény, hogy az összes érzékek emlékező képessége közül az izmoké fejlődik leggyorsabban. Meg is figyelhetjük: amíg a gyermek csak nézegeti a formákat, nem tud a játékkal mit kezdeni, tétován forgatja ide-oda, míg ha ujjával végigmegy körvonalain, könnyebben megtalálja helyét.

A tapintóérzék gyakorlására sima és érdes papír, különböző szövet-, bársony- és selyemdarabok állnak rendelkezésre. Még érdekesebben alakul a játék, ha bekötik a gyermek szemét. Kis csöppségek valóságos élvezettel simítják végig a sima felületeket, mialatt mondják: ez selyem, ez bársony; ez puha, ez kellemes!

A színek felismerésére színes selyemmel, vagy pamuttal bevont lapos táblácskák szolgálnak. Nyolc szín van meg, mindegyik nyolcféle árnyalatban. Kiválasztunk három erősebb színt, pl. vörös, kék és sárgát; a így érmeke elé rakjuk, a többi összekeverjük az asztalon. A gyermek jól megnézi az eléje rakott színeket, aztán ki kell keresnie az összekevert csomóból ugyanazt a három színt. Ha ez sikerült, kikerestetjük vele egy szín két-három árnyalatát, később többet, végül mind a nyolcat. Aztán szét kell választania két elütő szín nyolc árnyalatát, később meg már hasonló színek árnyalatait kell egymástól megkülönböztetnie. Ezekből a gyakorlatokból rendszeren vidám társasjáték fejlődik ki az asztal körül ülő gyermekek Időzött.

A hallást fejlesztő gyakorlatok közül kiragadom a legérdekesebbet, az úgynevezett hallgatójátékot. Montessori igen elevenen így írja le:

»Azzal kezdem, hogy felhívom a gyermekek figyelmét a magam személyére; megmutatom nekik, hogyan lehet a lehető legcsöndesebben viselkedni, közben felkelek, leülök, egész zajtalanul, teljes csöndben, vigyázok, hogy még lélekzetemet se hallják. Aztán odaszólok az egyik gyermeknek, hogy próbálja meg ugyanezt. Többnyire zajt csinál lábával, ha felkel vagy székecskéjét tologatja, kezével hadonász, lélekzetvételt is nagyon hallani.

A többi gyermek ezalatt feszült figyelemmel kíséri a történeteket, érdeklődésüket felkelti az a tény, hogy milyen öntudatlan zajjal járnak rendes mozgásaink és hogy a csöndnek mennyi árnyalata van. Elkezdik ők is utánozni az én abszolút csendes magatartásomat és nem ritkán oly jól, hogy még tul is tesznek rajtam. Éber figyelmük mozdulatlanúságra ítéli minden testrészüket. Síri csend van a szobában, mintha kihalt volna belőle minden élet. Hallani az óra — úgy tűnik mindig erősödő — ketyegését, az eddig csendesnek tetsző udvarról különféle nesz üti meg fülünket, — madárcsiripelés, halk léptek zaja.

Ekkor megszólalok: »nincs itt senki, a gyermekek mind kimentek a szobából«.

»Aztán betesszük az ablaktáblákat és a gyermekek behunyják szemüket és kezükbe rejtik arcukat. Megint síri csend van. »Figyeljete«, mondom, »egy lány hang most nevetéken fog szólítani benneteket«. Csöndesen átmegyek a szobában, megállók a mellékszoba nyitott ajtajában és lassan, szótagolva, suttogó hangon sorba szólítom nevükön a gyermekeket. Ez a lány, titokzatos hang a gyermekek szívébe lopózik; a megszólított gyermek örömmel kapja fel a fejét, zajtalanul felkel és lábujjhegyen, szinte hangtalanul jön át hozzám a másik szobába.

Ez a játék rendkívüli örömet okoz a gyermekeknek. Feszült figyelemmel, türelmes várakozással, mozdulatlanul ülnek ott és várják, hogy rájuk kerüljön a sor. Eleinte, mikor még nem ösmertem a gyermeki lelket, édességeket, játékokat vittem a mellékszobába és ígértem oda jutalmul azoknak, akik a legcsöndesebben viselkednek. De csakhamar

csodálkozva tapasztaltam, hogy az fölösleges. A gyermekek magában a csendben lelték örömüket; abban, hogy sok fáradtsággal sikerült egy kitűzött célt elérniök, hogy valamit kiküzdöttek, hogy valami újat éltek át. Ez volt a jutalmuk. Teljesen megfellekedtek az édességekről, rá se hederítettek a játékokra, egészen a siker fölötti öröm hatása alatt állottak. Én pedig megtanultam, hogy a gyermeki léleknek megvannak saját jutalmai, saját örömei».

Az érzékszervek céltudatos nevelése nemcsak a gyermek természetes fejlődését segíti elő, hanem egyúttal elő is készíti az egyént a társadalommal való együttélésre, tehát szociális jelentősége is van. Nem is beszélve arról, hogy feltárja a gyermek szervezetében rejlő esetleges hibákat, hiányokat, melyek a mai iskolai rendszer mellett észrevétlenek maradnak s melyeket is felismerve mindjárt javítani, orvosolni lehet.

Ezzel a játékszerű gyakorlással elérjük azt, hogy a gyermek sohasem unatkozik. Tudjuk, mily hamar válik értéktelenné a legdrágább játékszer, mily hamar veszti el vonzóerejét, ha vége az újdonság ingerének, ha már nem elégíti ki a gyermek értelmi követelményeit, amelyek állandóan felütik fejüket és sokkal erősebbek, mint azt a felnőttek általában hiszik. Elmondhatjuk, hogy a gyermek aktivitási ösztöne, ez a gazdag kincsesbánya, eddig teljesen kiaknázatlanul veszett kárba. A Montessori-féle tananyag nagyhorderejű újítása, hogy ezt a gyermekben örökké működő energiaforrást állandóan leköti, de egyenesen a fejlődés medrébe tereli.

Azáltal, hogy ez a tananyag egy bizonyos munkát követel, hogy feladatok elé állítja a gyermeket, állandóan figyelnie kell önmagára s ez idővel oly belső fegyelmezetségre vezet, melyre csak az képes, aki úrrá lett mozdulatai és cselekvései felett. Montessori növendékei élő bizonyosságai annak, hogy az igazi fegyelmet nem parancsokkal és tilalmakkal, hanem szabad tevékenységre való neveléssel érjük el s a Montessori-féle gyermek-otthonok látogatóit állandóan ámulatba ejti ezeknek a legteljesebb szabadságot élvező és parancsok híján nevelt gyermekeknek feltűnő, hihetetlen fegyelmezetsége.

Egészen más tehát Montessori módszerében a tanító nő szerepe is a szokásosnál. Inkább megfigyelő és passzív irányító szerep jut neki, de ennek gyakorlati alkalmazása nem oly könnyű. Egyfelől született rátermettséget, másfelől speciális kiképzést igényel.

Érdekesen írja le Montessori, mily nehéz harcot kellett eleinte vívnia a felügyelete alatt álló tanítónőkkel, míg meg tudta velük értetni intencióit, mily nehéz volt őket az örökös bírálgatás és a teljes nemtörődomség szélsőségeiről megszoktatni. Nehezen tanulták meg, hogy sohasem szabad tolatkodó kézzel belenyúlni a gyermek fejlődésébe, hanem csak hozzá kell segíteni az eszközökhöz, melyekkel önmaga találja meg az utat.

Vajjon milyen lesz maga a tanítás?

A tanítónő először is meg kell, hogy figyelje: érdeklőd-e a gyermeket a tárgy, miben nyilvánul ez az érdeklődés, tartós-e? stb. Ha a gyermek nem érti meg mindjárt, miről van szó, nem szabad figyelmét kikényszeríteni azáltal, hogy újra kezdjük a magyarázatot, mert semmiféle szellemi erőlködést nem szabad benne létrehozunk. Tegyük fel pl., hogy meg akarjuk ismertetni vele a piros és kék színt. Megmutatjuk neki a piros táblácskát — »ez piros« s a kékét »ez kék«. Aztán felszólítjuk: »add ide a pirosat« — »add ide a kékét«. Ha a gyermek téved, egyszerűen abba hagyjuk a leckét és föllretesszük a színeket. Ha azt mondanók a gyermeknek: »rosszul mondtad, ez a piros és ez a kék«, ez a dorgálásszerű javítás nagyobb benyomást tenne rá, mint maga a lényeg; ha ellenben abba hagyjuk a dolgot és másra tereljük figyel-

mét, sokkal több kilátásunk van, hogy legközelebb a kísérlet jobban sikerül, mert tudata szabad marad s így frissebb lesz felfogóképessége.

Nézzük már most, mint válik be a gyakorlatban ez a gyakorlatból kinőtt módszer.

A modern Rómának valóban legvonzóbb látványosságai ezek a Montessori-féle gyermek-otthonok. Mindenekelőtt egy nagy szociális előnyjük van, mert legnagyobb részük a Telamo-féle népbérházakban van elhelyezve, a város szegénynegyedeiben, ahol bérzszorától menten, egészséges, szellős, tiszta, barátságos lakásokhoz jut a kevésbé tehetős néposztály is. Minden otthon élén egy tanítónő, egy orvos és egy ápolónő áll. Azáltal, hogy a házon kívül elfoglalt munkásszülő nyugodtan hagyhatja vissza kis gyermekeit, jó felügyelet alatt, valósággal szociális problémát sikerült megoldani.

Mily vidámak, derűsek, fesztelenek ezek a gyermekek, hogy sugárzik arcukról a boldog meglegedettség!

A látogatók elé szaladnak, kézen fogják őket és sorban megmutogatnak nekik mindent, azok pedig úgy érzik, hogy a boldogság tanyájára jutottak, ahol a szabadság és a munka uralma oly harmonikus együttélést teremtettek, oly finom szálakkal kötik össze a kis közösség minden tagját, hogy alig képzelhetjük el ideálisabb előkészítését az egyénnek a társadalommal való elhelyezkedésre.

Néhány szóval ki akarok még térni Montessori írás-olvasási metódusára; általában azzal érvelnek ellene, hogy a gyermekre nézve káros, ha 6 évesnél korábban tanul meg írni, olvasni, már pedig Montessori növendékei között akárhány 4-5 éves apróság is kezd már megösmernedni a betűvel.

Ez a vád csupán a módszer alkalmazásának idejére vonatkozhatik. Mi itt ezt a kérdést mellőzve, magát a módszert, az írás és olvasás megtanulásának módját akarjuk kissé közelebbről szemügyre venni.

Montessori a gyöngélműjű gyermekeknél megfigyelhette, hogy mily erőlködést kíván a dült vonalakkal járó mesterkelt írásmozgás: a lap elején a vonal még egyenes, aztán mindinkább hajlik s a lap végén már egészen hajlott, mikor a gyermek ereje már megbénult és a természetes írásmozgás lép a mesterkelt helyébe. A normális gyermeknél ez a didaktikus tévedés nem jut ily feltűnően kifejezésre, mert erő kifejtése nem mondja fel oly gyorsan a szolgálatot.

Miért kezdjük mi tehát ezekkel az egyenes vonalakkal, miért nehezítjük mesterségesen a dolgot? Hogy a hajlott vonal a könnyebb, a természetesebb, megfigyelhetjük abból is, hogy ha a gyermek rajzol, sohasem húz egyenes vonalakat, mindig csak hajlottakat. Az ABC-ben is sokkal több a hajlott, mint az egyenes vonal.

Az írás tudvalevőleg kétféle mozgásból áll: egyik a betűvetés, a másik az írón fogása és vezetése, mely az előbbi-től teljesen független izommunkát igényel. A gyermeknek tehát ezt a kétféle mozgást kell először megtanulnia. Az írón vezetésére úgy tanítjuk meg, hogy kiválasztunk a játékokból néhány mértani figurát, papírt terítünk eléje, egy színes inónt adunk kezébe. Feladata az, hogy a figurát a papírra szorítva, az írónnal végigmenjen körvonalain, úgy hogy a papíron megmarad a figura rajza. Ezt most ki kell töltenie vonalakkal, arria ügyelve, hogy ezek ne menjenek túl a körvonalon. A gyermeket ez a gyakorlat nagyon érdeklí, különböző színekkel tölti ki a figurákat s ily módon fokozatos ügyességre tesz szert és egyúttal több egyenes vonalat is húz, mint amennyi egy írka megtöltéséhez szükséges. Ha az írót már biztosan vezeti, következik a másik gyakorlat.

E célra külön ABC-k készültek a gyermek-otthonok ré-

szere. Kartonpapír táblácskákra fel vannak ragasztva érdes színes papírból az ABC írott betűi, külön-külön.

Elővesszük pl. az »a« betűt, megmutatjuk a gyermeknek: ez »a« s ő végig! kell, hogy menjen rajta mutatóujjával: vagyis nemcsak látó-, hanem tapintóérzékét is aszociáljuk a betű nevével. Aztán bekötött szemmel is végigtapintatjuk s a gyermeknek igen nagy az öröme, ha ilyenkor felismeri és odanyújtja nekünk a kért betűt.

Következik ezután a betűk végigtapintása a 2. és 3. ujjal egyszerre; végül pedig egy kis fapálcikát adunk a gyermek kezébe, mely úgy tartandó, mint a toll az írásnál és most evvel kell végig mennie a betűkön.

Ezen gyakorlatokból keze megtanulta és izomemlékezetébe véste a minden betű írásához szükséges mozgást, anélkül, hogy még írta.

Következik ezután a szavak képzése, szintén ennek az összerakható színes ABC-nek segítségével. A tanítónő igen érthetően szótagolva kiejt egy használatos, könnyű szót. A gyermek kikeresi a hozzávaló betűket és összerakja a szót. Ha ez megvan, elolvasása már több nehézséggel jár, itt eleinte segítségére kell lennünk a gyermeknek.

Ha a gyermek már jól beegyakorolta magát az írói vezetésébe, csukott szemmel is megösméri a betűt és biztossággal képez szavakat.

Ezután jön csak az igazi olvasás.

Montessori gyermek-otthonaiban nincsenek unalmas olvasókönyvek, melyek értelmetlen szóhalmazzal tömik tele a gyermek fejét. Itt is gyakorlati tapasztalatok adtak kezébe igen egyszerű és közvetlen, játékszerű olvasási módokat, íme az egyik:

Egy nagy asztalon különféle játékokat helyezünk el, egy nagy kosárba pedig egy csomó cédulát; a gyermek kiválaszt egyet, az asztalhoz megy vele s ott a tanítónő előtt hangosan elolvassa; ha ez sikerült, megkapja az illető játékszer és játszhatik vele. Nagy volt a gyermekek öröme, de csakhamar azt az érdekes dolgot tapasztalta» Montessori, hogy a gyermekeknek egy idő múlva nem kellett a játék, mohón esteit neki a kosárnak, egyik cédulát a másik után vették ki és olvasták el, feltámadt tudásszomjukat már csak a feladat maga érdekelte. Így sikerül felkelteni az érdeklődést az olvasás iránt, amely eszközül szolgál gyakorlati cél elérésére.

Mondatok olvasása úgy kezdődik, hogy írott beszélgetés lép a szóbeli helyébe. A tanítónő a táblához megy és felírja pl. »Legyetek csöndben és figyeljetelek« vagy más hasonlót. A gyermekek ilyenkor körülállják a táblát és szinte reszketnek a vágytól, hogy minél előbb megtudják, mit ír a tanítónő.

Van aztán egy csomó cédula mondatokkal teleírva, melyek bizonyos cselekvéseket kívánnak a gyermektől: »menj ide, . tedd meg ezt«; a gyermek elolvassa a cédulát és siet megtenni, amit az kíván tőle. Montessori elmondja, hogy mikor először kezdte a gyermekekkel ezt az írott beszélgetést, olyan eleven élet támadt a szobában, valószínűleg úgy tetszett, mintha bűvös erő aradi; volna szét ezekből a cédulákból és eddig csm éretlen munkásságot fejtett volna ki a gyermekek között. Ez a bűverő az írott szó volt s a gyermekek is érezték jelentőségét, azt hogy gondolatokat fejez ki és mikor Montessori elment, hálásan gyűltek köréje: »Köszönjük a mai tanítást! Köszönjük szépen!«

Természetes, hogy a gyermek ily fejlődési fokra jutása szükségképpen az egész elemi iskolai rendszer megváltozására fog vezetni, egészen fölöslegessé teszi pl. a mai I. elemi osztályt. Montessori 7 évi tapasztalatából kiindulva lassanként továbbépíti módszerét, úgy hogy rövid idő óta

már az iskolaköteles gyermekek továbbvezetésén is dolgozik, mert hisz mi lenne ezekből a gyermekotthonokban felnőtt gyermekekből, ha belekerülnének az annyi ferdeség alatt nyögő iskolába!

Olaszország persze büszkén ragadta meg a kezdeményező szerepét és a Montessori-iskolák nemcsak Rómában, hanem az ország minden nagyobb városában napról-napra szaporodnak. Nagyon el vannak azonkívül terjedve Amerikában, Angliában, Franciaországban, Svájcban, sőt Japánban és már Kínában is.

Montessori kurzusaira, melyek az otthonok vezetéséhez szükséges elméleti és gyakorlati kiképzést nyújtják, tömegesen látogatnak el Rómába a legkülönbözőbb külföldi helyekről — többnyire az illető állam maga fedezi a kurzus költségeit.

Montessori nagy sikerének titkát nemcsak tudományos felkészültségében, hanem főképp abban látom, hogy oly szerencsésen egyesült benne a tudás vágya anyai szívével. Valamennyien, akik Rómában láttuk őt ezekben a gyermekotthonokban, melyeket egyik barátinője találóan nevezett el Montessori laboratóriumának — amint ott állt a gyermekektől körülvéve, éreztük, hogy csakis ezen kvalitások ideális együtteséből fakadhatott az a varázsvessző, melynek érintése ily éltető, a szó legteljesebb értelmében.

Szeretném, ha az elmondottakon keresztül némileg sikerült volna megéreztetnem, vagy legalább is megsejtetnem azt a csodálatos érzést, mely engem fogott el, mikor először tárult fel előttem ennek a varázsvesszőnek a bűvös világa.

Szeretném, ha ez a világ ma, mikor az ifjúság¹ nevelése a szokottnál sokkal felelősségteljesebb, súlyosabb aktualitással áll a kultúrprobiémák központjában, szárnyakat adna mindannyiunk hitének, annak a hitnek, hogy minden kezünk között levő gyermek egy jobb jövő kulturharcosát jelent és óvatossá, alázatossá, de egyúttal merésszé és meglátóvá tenné mindannyiunk kezét, akik felfegyverezzük őt erre a hivatásra.

II. Válasz az előadáson elhangzott felszólalásokra.

Sajó Aladárné Montessori könyvének tanulmányozása után próbálkozott a módszerrel, de tapasztalatai egyáltalán nem igazolták Montessori nagy sikereit. A gyermekeket untatta a tananyag, nem fokozta ügyességüket, nem mozdította elő érzék szerveik vagy értelmük fejlődését, úgy hogy rövidesen fel is hagyott vele. Elösmeri a módszer szociális jelentőségét, azt is, hogy jobb mint a mai iskolai rendszer, de nem látja benne a neki tulajdonított nagy fejlesztő erőt.

Ezzel szemben hivatkozhatom száz és száz világszerte létesült gyermekotthon gyakorlati eredményeire, melyek önmagukban elég ékesszólóak és meggyőző erejűek. Ha valami, úgy épen az unalom teljességgel ösmertelen fogalom ezekben az otthonokban, mert egyszerűen nem terem meg oly légkörben, mely a gyermeket naponta ezer új felfedezéssel kecsegteti és annyi lehetőséget nyit öntevény munkásságának. Valószínű azonban, hogy Montessori módszerét, mint minden életben gyökerező, eleven llettal táplálkozó eszmét, tisztán könyvből elsajátítani lehetetlen.

Dr. Deutsch Ernő ellenmondást lát a módszerben, mert az egyrészt a szabadságot hangsúlyozza, másrészt a gyakorlatok anyagával megköti a gyermeket. Újat sem lát benne, mert a szabadság elve már amúgy is mindenütt érvényesülni kezd a nevelésben, a játékok anyagához hasonlóan már Fröbel is alkalmazott, az ügyességet a gyermekek enélkül is elsajátítják, öltözködni, asztalt teríteni

nemcsak Montessori gyermekei tudnak, a kifinomított érzékszerveknek pedig nem tulajdonít különösebb jelentőséget.

Felszínes vizsgálódás talán azt a látszatot keltheti, hogy Montessori foglalkoztató eszközei a gyermek szabadságát korlátozzák; de ha belepillantunk lényegükbe, azonnal kitűnik, hogy ez mélyes félreértés. Fröbel eszközei, melyekkel sokszor tévesztik így össze, valóban megkötik a gyermek tevékenységét, mert pontosan előírt feladatok végzésére kényszerítik, melyeknek semmi kezük, semmi jelentőségük nincs a gyermek fejlődésére.

Hangsúlyozom, szakadék választja el ezektől a Montessori féle gyakorlási anyagot, melynek az adja meg egész létjogosultságát, abból a törekvésből született, hogy a gyermek aktivitási ösztönét fejlődésének szolgálatába állítsa. Öntevékenysége vezeti tovább lépésről lépésre a gyermeket és ha helyenként meghatározott fei adatot kíván tőle, akkor sem megkötöttség ez, mert a feladat helyes végzése magasabb fejlődési fokra juttatja a gyermeket, új lehetőségek befogadására képesíti.

Valóban nem oly fontos-e, hogy a gyermek fizikai fejlődését elősegítsük a Montessori megjelölte irányban? a gyermek valóban nélkül is elsajátítja-e a napi élethez szükséges ügyességet? Nézzünk csak körül, hány öt éves gyermeket találunk, aki képes önállóan, segítség nélkül öltözködni? Sokat mondtam, ha akad száz között három!

Radó Leoné hozzászólásával kapcsolatban szeretném hangsúlyozni, hogy a módszert egyoldalúan ítéljük meg, ha csupán szociális oldalát látjuk, ennek értékét domborítjuk ki. Nagy horderejű az is, kétségtelen, — de Montessori módszerének lényege első sorban pedagógiai reform: az a tudományos meggyőződésen alapuló követelés, hogy a gyermek megfigyelése legyen az az iránytű, melynek segítségével lehetővé tesszük, hogy fejlődésén önmaga dolgozzék, önmaga legyen nevelője saját magának.

Stockholmi utazásom benyomásaiból.

Távol estünk attól a boldog időtől, mikor az utazás, más országok fölkeresése a szellemi felfrissülés kiapadhatatlan forrása volt; feledtette, legalább ideig-óráig, az itthoni bajokat, haladottabb kultúrviszonyok perspektíváját nyújtotta, reményeket ébresztett: majd csak elérjük ezt mi is!

Ma ezerszer kívánatosabb volna a feledés; ha még egyszer azzal a tudat-tartalommal ébredhetnénk, amellyel 1914. július 20-án tértünk nyugalomra! Ha megint éte lehetnénk hatva attól a meggyőződéstől, hogy a XX. század kultúrája kizárja a háborút! Képzeltető-e nagyobb lelki megkönnyebbülés? De sajnos, ilyen már csak álmunk fognak talán egyszer nyújtani, ha idegeink jelenlegi feszültsége valaha megszűnik és életünk szebb korszakait álmodjuk vissza majd.

Ma nemcsak az utolsó 20 hónap kitörölhetetlen benyomásai teszik e feledést lehetetlenné, de az is, hogy lépten-nyomon olyan intézkedésekbe, intézményekbe, megváltozott viszonyokba ütközünk, amelyek kíméletlen őszinteséggel idézik tudatunkba, amit úgyis kitörölhetetlenül véstek bele a fájdalmas benyomások.

Nem léphetjük át két ország határát anélkül, hogy éreztetnénk velünk a »mindenki gyanús, aki él!« szomorú elvét. A háború felkorbácsolta alacsony ösztönök oly sok esetben nyilvánulnak és annyira káros következményekkel járnak,

hogy bűnhődünk érettük mindannyian, bármily becsületesek szándékaink. Mikor az egyik határállomáson gyanúsunk tekintenek minden papirost és igazán csak a szolgálattelvő katona jóakarata folytán nem teszik a kicsomagolt cipőt és ennyivalót egymás mellé: szomorúan gondoljuk el, hogy a kényes tisztaság-érzékű emberek nem csupán a harc-téren kénytelenek megalkudni saját ízlésükkel.

Mikor szövetségesünk fővárosában látjuk az ostrom alatt álló tejes, vajas boltokat és péküzleteket, nem hangzik kedélyesen — mint hajdan — az önkénytelenül nyelvünkre toluó »tout comme chez nous!«

Mikor a katonavonatok elrobognak mellettünk, újra ébred bennünk az a szívszorogató érzés, amelyet sok száz hasonló vonat sok száz esetben keltett már bennünk. Ki tudna feledni ilyen körülmények között?

De az ember állati alkalmazkodása kimeríthetetlen; ha ezer illúziója elveszett, minden megmaradt energiáját újult reménységgel feszíti egy ezeregyedik szolgálatába. Háború van és ez kétségbeeszt; de kívánom, követelem, hogy vége legyen; tehát remélem is, hogy ez bekövetkezik és megtennék mindent, amit tennem adatott, hogy ez a kívánság mielőbb teljesüljön. És az emberi előrelátás ösztöne már azokat a bajokat is meglátatja velem, amelyek a békés korszakba átmenésünket fogják kísérni; mivel pedig ezek a bajok a béke közeledését vagy megérkezését fogják jelezni, minden levertség mellett is szívesen dolgozom megelőzésükön, szívesen keresem azokat az eljárásokat, amelyekkel azokat enyhíteni lehet.

Már ott állok a stockholmi központi munkaközvetítő intézet irodájában, hogy a munkanélküliséggel — a békés korszak kezdetén várható szörnyű társadalmi bajjal — szembeállítható intézkedésekre nézve találjak útmutatást. Mert habár Svédország semleges maradt, a munkanélküliség kiterjedését már tapasztalnia kellett: tavaly, a háború kitörése után, sok vállalat szünetelt, a mozgósítás következtében számos munkaadó szüntette be üzemét; különösen Stockholmban igen nagy volt a munkanélküliek száma, úgy, hogy a város 80 óre napi segélyben részesítette azokat, akik a hatósági munkaközvetítő intézetben kerestek, de nem kaphattak munkát. Azóta náluk már helyreállottak a normális munkaviszonyok, míg nálunk megkeserítik a békére áhítozók annyiszor meghíusult reménységeit.

H svéd kormány új vasúti vonalak építésével is elősegítette a munkanélküliség megsűnését; a vasút építéséről intézkedő törvény kiköti azt is, hogy a munkásszükségletéről a központi munkaközvetítő intézet gondoskodik, így áttekintést nyer a hatóság a munkakínálatról és keresletről.

Ugyanezt óhajtaná elérni a németországi szakszervezeti tanács: áttekintést nyerni a munkapiacról és így a biztosan várható munkanélküliség mértékéről. E célból avval az indítvánnyal fordult a kormányhoz, hogy központosítsák a munkaközvetítést és mind a munkaadók, mind a szakszervezetek képviselőit vonják be annak vezetésébe. Sajnos, csak a munkásság szervezetei hajlandók a központosítás kedvéért lemondani az önálló, szakbeli közvetítésről; a munkaadók — úgy látszik — félnek a közösségtől és a velejáró kölcsönös ellenőrzéstől.

A nők szakmunkájának a férfiakéval egyenlő érvényesülését kívánja elősegíteni a »Verband für die handwerksmAssige Ausbildung der Frau«, amely a tanoncok szerződéseinek és sorsának ellenőrzésével, szakiskolák tantervének kidolgozásával, egyes tanfolyamok rendezésével foglalkozik. A mostani tél folyamán vasmunkásnők kiképzésére szolgáló tanfolyam rendezését kezdeményezte, hogy a vasipari munka terén alkalmazott nők kiállhassák a versenyt saját szaktársaikkal.

A »Gross-Berliner Auskunftsstelle für Frauenberufe« a nők előtt nyitvaálló összes foglalkozások kiképzési lehetőségeit és munkaviszonyait tanulmányozza; az egybegyűjtött adatok alapján pontos útbaigazítással szolgál mindazoknak, akik kenyérkereső pályát választani vagy már megválasztott pályára készülni kívannak. Működését ugyanazok az alapelvek irányítják, mint a Feministák Egyesületében a Gyakorlati Tanácsadó pályaválasztási munkáját: minden pályára csakis az menjen, aki testileg és szellemileg bírja az ott megkövetelt munkát; szerezzék meg az elérhető legjobb képeztést, vállaljon pályatársaival szolidaritást és igényeljen velük egyenlő munkaviszonyokat. Erős támaszt kapott ez az irány a legutóbbi napokban, mikor maga a német kereskedelmi kormány emelt óvást az alsórendű, rövid, alaposágot nélkülöző női kereskedelmi tanfolyamok ellen, amelyek nyereszkeskedési célból létesülnek és nem nyújtanak semmiféle biztosítékot növendékük későbbi megélhetésére.

De mindezek az intézmények csupán a meglévő munkaalakalmak helyes szétosztását segítik elő; munkaalalom teremtésére és evvel a nagymértékű munkanélküliség megelőzésére csupán a német szakszervezetek titkársága talált megfelelő módot — elméletben; a keresztülvitel nem az ő feladata. Áttanulmányozzák minden egyes német államköltségvetést és kimutatják, hogy az milyen közmunkák elvégzésére nyújt fedezetet. Ha sikerül rávenni az illető országok kormányait, hogy ezeket közvetlenül a békekötés után kezdessék meg, akkor sok százezer munkás jut rendszeresen fizetett munkához.

Ez volna tanulmányutam legértékesebb tapasztalata, ha a macnyar hatóságok is belátnák, hogy a munkanélküliség ellen csakis nagyszabású közmunkák segítségével lehet hatósan védekezni.

Ha a nőnek is volna választójoga, sok *százezer* választó gyakorolna befolyást ily értelemben kerületének képviselőjére. De így? Vajjon akadnak-e választópolgárok, akik ebben az irányban egész befolyásukat érvényesítik?

Glücklich Vilma.

Szerkesztői üzenetek.

Egy kültag. A feminizmus az összes közügyek vezetésében kér részt és befolyást a nő számára; de nem kívánja az állam egyik feladatának áthárítását akár a nőkre, vagy egy részükre. Az anyasági biztosítás igazán hatásos csak úgy lehet, ha törvény teszi kötelezővé és az állam hatalma ellenőrzi a befizetések pontos eszközését. A Feministák Egyesülete megelégszik azzal a tudattal, hogy a biztosításnak ezt az ágát Magyarországon kezdeményezte és hogy 1915. évi beadványa alapján indult meg ennek a kérdésnek megoldása felé mind a társadalmi propaganda (Budapesti kerületi betegsegélyező pénztár, Stefánia-szövetség stb.), mind a hatóságok akciója (belügyminisztérium, fővárosi árvaszék stb.). Ha ez meghozza a kívánt eredményt, a Feministák Egyesülete meg lehet elégedve munkájával.

Nyíregyházi levél írója. A nők öltözködésének fényűző volta ellen épp oly kevésbé van jogunk erkölcsi prédikációkat tartani, mint a férfiak kártya-, lóverseny- és egyéb szenvedélyei ellen. Illetőleg még kevésbé, mert a nőt fényűző öltözködésre első sorban az a körülmény bírja, hogy díszesebb ruhában hasonlíthatatlanul jobban becsülik meg — — — a férfiak. Most nagybefolyású asszonyok szövetkeztek egyébként az öltözködési fényűzés ellen; ha azok adnak példát az egyszerűségben, akiknek utánzása közben a szerényebb viszonyok közt élő asszonyok a fényűzéshez hozzászoktak, talán lehetséges lesz gyorsítani

annak a fejlődésnek menetét, amely a saját személye kultuszával elfoglalt, csak a férfi tetszése kedvéért élő nőtől az öntudatos, komolyan dolgozó és ezért minden külső kényszer nélkül is az egyszerűséget szerető nőhöz vezet.

Andromeda. A vázolt szomorú történet szereplői ugyanúgy lehetnének férfiak is; kultúránk alacsony színvonala jelölkezik minden ilyen személyi üldözésben. Csodálkozhatunk-e rajta, ha itt-ott egeiének között is középkori harc dúl, mikor a tömegeket a törvény erejével fenyegetik annak sokkal végzetesebb fajtájába? Az igazságtalan ítélettel szemben jogvégtetés nélkül is kereshetünk jogorvoslatot; de nem úgy, hogy a magunk részéről újra kezdjük a személyes torzalkodást. Nagyon sajnáljuk, hogy perlés előtt nem merült az ügy a Feministák Egyesületének Gyakorlati Tanácsadója elé. Annak jogtanácsosa nem vágja zsebre a bíró autokratikus kijelentéseit.

NŐK LAPJA

A Feministák Egyesületének és az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának közös törekvése, hogy

a társadalom összes asszonyaiban felkeltsse az összetartozás és a közös feladatok tudatát.

Ezért *Nők Lapja* címen népszerű közlönny indítunk, amely egyelőre ugyancsak havonként jelenik meg 4 oldal terjedelemben. Előfizetési díja évi 1 korona, egyes szám 4 fillér.

Mutatványszámot *A Nő* olvasói ebben a számban találnak; ebből tájékozódhatnak népszerű folyóiratunk rendeltetéséről. Terjeszteni óhajtjuk azt háztartási, ipari, gyári és földmunkásnők körében.

Kérjük t. olvasóinkat: legyenek segítségünkre abban, hogy a *Nők Lapját* minden városban, községben és faluban terjeszthessük. Akik saját maguk erre nem vállalkozhatnak, ajánljanak alkalmas árusítókat.

Tegyünk meg minden lehetőt arra nézve, hogy *ne legyen Magyarországon olyan művelt ember, aki ne olvasná A Nőt*, ne legyen szerényebb szellemi igényű ember, aki ne lenne a *Nők Lapja* előfizetője vagy olvasója!

Serkesné Máté Mela Tornaiskolája V., Zoltán-utca 12, félemelet. (III-ik évfolyam.) Egyes és csoportos oktatás gyermekek (fiúk és lányok 3 éves kortól) és nők számára. Légzőgymnastika-testfejlesztés. Aesthetikus zenés torna. — Svéd gyógytorna és massage Lotten Ohlson működésével. Dolgozó nőknek esti tanfolyam mérsékelt árban. Telefon 37-48.

